

"Kõnnusjude õpetaja"  
1969 14/11

Klassijuhataja töö eripärasusi vanemates  
klassides

Vanemate (9.-11. kl.) klasside õpilased on vanusjärgus, mida iseloomustab püüd iseseisvusele, oma (sageli üsna paradoksaalsete) hinnangute kujunemine, huvi tõus täisväärtusliku kultuuri avalduste vastu. Need on asjaolud, mida klassijuhataja oma töös peab arvestama.

Alati seda kahjuks ei tehta, mis põhjustab vastuolu klassi ja klassijuhataja vahel. H. Lahe (Tall. Ped. I.) uurimus õpetajate uurimistöö metoodika kursusel näitas, et oma klassijuhatajaga on rahul ainult 26,7% 11. klassi õpilastest (poistest 23,7, tütarlastest 26,7%). Tunduvalt teistsugusena tahaksid klassijuhatajat näha 21,1% sama klassi poistest ja 17,5% tütarlastest. Peamiseks rahulolematuse põhjuseks on asjaolu, et klassijuhataja oma õpilasi ei usalda, nende suhtes ebaõiglane on või liiga kergesti ärritub. Ka ebakorrektne välimus või puudujäägid aine õpetamises võivad põhjustada negatiivset hoiakut klassijuhataja suhtes. Analoožilisi andmeid on teada ka muudest uurimustest. Kuidas üks või teine uurija sellise vastuolu põhjusi ka ei nimetaks, ikka näib nende taga peituvat noorte tegevusvabaduse liigne piiramine ja nende hinnangute, arvamuste, vaadete mitte respektseerimine.

Sellega pole sugugi tahetud väita, et klassijuhataja, õpetaja üldse, vanemate klasside õpilaste kasvatamisest peaks loobuma, nendel täiesti oma teed minna laskma. Kuid mõjutamise vahendid peaksid olema peenemad, kohtlemine delikaatsem, et ei tekiks konfliktiseisundit, mõtete barjääri.

Vanemate klasside õpilased on komsomoli-eas ja komsomolis tulebki otsida võtet nende südame jaurde. 9-nda klassi juhataja kasutab oma mõju kõigepealt selleks, et need õpilased, kes 8-ndas klassis veel ei ole saanud ideeliselt küpseks komsomoli astumiseks, kooli komsomolikomitee abiga selleks saaksid 9-ndas klassis. Komsomoliorganisatsioonis saavad nad oma edasise poliitilise, kõlbelise ja tööalase karastuse. Mida tugevam on klassi komsomoligrupp, seda kergem on klassijuhatajal selle kaudu kogu klassi oma mõju all hoida.

Kommunistlike noorte suhtes tuleb klassijuhatajal ilmutada suurimat usaldust, tõmmata neid klassi siseelu küsimuste otsustamisele ja planeerimisele, tähelepanelikult kuulates ja kaaludes nende ettepanekuid, ekslikke arvamusi ja seisukohti delikaatselt korrigeerides.

Aidates kaasa komsomoliorganisatsiooni autoriteedi kasvule, tuginedes oma töös sellele, ei unusta klassijuhataja siiski ka individuaalset tööd iga õpilasega.

Kommunistlik ideelisus, poliitiline printsiipaalsus, pedagoogiline eesmärgikindlus, noorte iseseisvuse ja aktiivsuse järjepidev arendamine - sellised on klassijuhataja ja kommunistlike noorte koostöö peamised alused.

Koolikollektiivis langeb vanemate klasside õpilastele vastutus mitte ainult endi eest, vaid nad on teatud määral ka nooremate koolikaaslaste organisaatoriteks, kasvatajateks. Ülekoollises kollektiivis on neil teoniandev osa. Nad on suuremate ürituste algatajateks ja teostajateks. Seejuures vajavad nad oma klassijuhataja nõu ja abi, mida viimane muidugi ei keela (põhjendades, et teiste klasside õpilastega tegelomine pole tema asi).

Mõnikord on vanemate klasside õpilaste ambitsioonid veelgi suuremad - nad püüavad osaleda linna või küla, isegi kogu rahva kultuurialastes taotlustes. Ka seda püüdu tuleb toetada. Kui klassikollektiiv, kes on võimeline kooli siseelus suuremate ülesannetega toime tulema, oma praktilises tegevuses ei välju kooli raamidest, siis ta kaotab edasiarenemise stiimuli, jääb seisma ja võib isegi manduda.

9-ndates klassides õpilaste koosseis harilikult muutub. Klassijuhatajal tuleb siin uuesti asuda klassikollektiivi loomisele. Suur tähtsus on esimestel üritustel, mis ta selles suunas ette võtab, olgu nendeks kas ühised matkad, ühiskondlikult kasulik töö üritused, klassiõhtud vms. Mil määral need õnnestuvad, õpilasi huvitavad, sellest oleneb suurel määral kollektiivi kujunemise tempo.

Klassikollektiivi perspektiivid peavad vanemates klassides olema tõsisema sisuga ja nende taotlemine nõudma vastavaid pingutusi. Siis suudavad nad klassi pikemaks ajaks ühisele tööle stimuleerida. Paljudes koolides on kujunenud heaks traditsiooniks, et õpilased kooli lõpetades jätavad koolile midagi püsivat pärandiks, kas mõne ehituse, puuestiku, iluväljaku või millegi muu sellesarnase näol. Sellise perspektiivi realiseerimist hakatakse juba 9-ndas klassis, kollektiivi kujunemisel, ette valmistama.

Midagi ei saaks olla ka sellise perspektiivi vastu, mille püstitasid ühe kesk-eriõppeasutuse õpilased. Nad otsustasid I kursusel (s.o. 9.õppeaastal), et lõpetavad kõik koos kooli ning sooritavad pärast lõpueksameid ühise matka Krimmi. Tehti eelarve, mis nägi ette, et iga õpilane pidi kolme aasta jooksul ekskursiooni fondi koguma 60 rubla, mis võimaldaks heal tasemel

kahenädalase puhkuse Krimmis. Selle summa saamiseks pidi igaüks iga kuu maksma ekskursiooni fondi 1 rubla. Kahel suvel töötati õpilaste ehitusmalevas -pool teenitus puhastulust otsustati kanda ekskursiooni fondi. Lähedalasuva tehasega sõlmiti kokkulepe, et õpilased aitavad hoida korras tehase territooriumi, mille eest vastutasuks tehas annab ekskursiooniks soodsatel tingimustel bussi. Ka kooli direktsioon lubas tema käsutuses olevate võimaluste piires ekskursiooni teetada, kui vähemalt 80% õpinguid alustanud õpilastest sellest osa võtab, s.t. lõpuksamid edukalt sooritab. Ekskursiooni mõte oli sellele kollektiivile kauaaegseks ahvatlevaks perspektiiviks. Lepiti kokku ühtlase riidetuse suhtes, millega ekskursioonile minnakse, õpiti kirjanduse kaudu tunda kohti, kust läbi sõidetakse ja kus peatuda kavatseti.

Kuigi toodud näide on kesk-eriõppeasutusest, peaks nii-sugune perspektiiv olema jõukohane igale 9-ndale klassile.

Vanemate klasside õpilased liiguvad laiemalt seltskonnas, käivad teatris, kontsertidel, pidudel. Neil kerkib küsimusi seoses riidetusega (juhtudel, kui just vormirõivastust ei tule kanda). Ka käitumisküsimused hakkavad neid tõsisemalt huvitama. Need pole enam lihtsad tervitamise ja vanemale inimesele koha loovutamise küsimused, mis nüüd huvitavad, vaid käitumine peolauas, alkoholi tarvitamisega seotud kombed, käitumine külaskäikudel ja külaliste vastuvõtmisel jne. Vähe on sellest, et klassijuhatajatunnis nendest küsimustest kõneldakse - noortele tuleb luua võimalusi end ka vastavalt harjutada. Klassiõhtud, kus noored on pererahvaks, õpetajad külalisteks, kohvik-klubid, kohtumised naaberkooli vastava klassiga või naabervabariigi õpilasesindusega (näit. rahvaste sõpruse festivali puhul) kooli-

- 5 -

peod jms. pakuvad selleks soodsaid võimalusi. Pealegi aitavad need üritused kaasa klassikollektiivi liitmisele.

Väheste elukogemuste tõttu on noorukite mõtlemine skeemaatiline, abstraktne. Nad targutavad keerukateks ka niisugused küsimused, mis elus lahenevad hoopis lihtsamini. Soalsamas kurdavad nad aga, et ideaalid ei maksvat midagi, elus "olevat kõik teisiti". Elukogemuste puudus on ka põhjuseks, mis sageli originaalitseatakse sellega, et joondutakse mitmesuguste äärmuslike meevoolude järgi ideoloogias ja käitumises, rõivastuses. Klassijuhataja ülesanne on noori sellisest lõhest ideeliste konstruktsioonide ja reaalsuse vahel üle aidata, lülitada neid aegsasti ellu ja tutvustada täiskasvanute hulgas valitsevate hinnangute ning arusaamistega.

Seejuures peab vanemate klasside juhataja arvestama, et ta ei ole oma kasvandikele enam ainsaks autoriteediks. Õpilased kuulavad raadiot, jälgivad televisioonisanteid, käivad mitmesugustel loengutel ja loevad tõsisesisuliselt raamatuid. Selle tagajärjel võivad neil kergesti tekkida kahtlused, sisemised vastuolud. Klassijuhataja peab nende lahkavõtmused kannatlikult ära kuulama ja aitama noortel õigeid lahendusi leida. Palju aitavad selleks kaasa diskussioonid ja vaidlusõhtud, millel peaks olema kindel koht vanemate klasside juhatajate tööplaanis. Ei ole oluline, kas nad toimuvad klassijuhataja tundides või selleks eraldi ette nähtud ajal.

Vanem kooliiga on kiire vaimse, poliitilise, esteetilise ja kehalise arengu perioodiks. Õpingud ja osavõtt tööst ning kooli ühiskondlikust elust annavad vanemate klasside õpilastele kogemusi, mis oluliselt ei erine täiskasvanute omadest. Rnamikul nendest on passidki juba taskus. See avab suuri võimalusi ideelis-poliitiliseks kasvatustööks nendes klassides,

kuid kriipsutab ühtlasi alla selle töölõigu tähtsust.

Vanemate klasside õpilased on huvitatud poliitilistest sündmustest, kuid ei pska neid alati õigesti lahti mõtestada ja tõlgitseda. Eriti segab neid seejuures välismaine vaenulik propaganda. Et rahuldada noorsoo poliitilisi huvisid, on klassijuhatajal vaja koos komsomoliorganisatsiooniga organiseerida süstemaatilist poliitinformatsiooni klassijuhatajatundides, loenguid ja vestlusi poliitilistel teemadel, kohtumisi teenekate revolutsionääridega ja nõukogude ühiskonnategelastega.

Reas koolides on komsomoliorganisatsioonid klassijuhatajate kaasabil organiseerinud konverentse ja komsomoli lahtiseid koosolekuid niisugustel teemadel, nagu "Nõukogude inimeste moraalsest palgest", "Mis on kangelaslikkus", "Kuidas kujutlen õnne", "Heast ja halvast maitsest" jne. Need üritused on aidanud tõsta õpilaste ideelisust ja poliitilist aktiivsust.

V.I.Lenini 100-nda sünniaastapäeva tähistamise raamides korraldati ühes koolis huvitav konverents teemal: "V.I.Lenin vanade kommunistide mälestustes". Õpilased esitasid ülevaate Lenini elu peamistest etappidest. Täienduseks loeti katkeid teosest "Mälestusi V.I.Leninist". Lõpuks näidati kitsasfilmi V.I.Leninist. Paljud koolid on kutsunud õpilastega vestlema vanu revolutsionääre, kes isiklikult kohtusid V.I.Leniniga.

V.I.Lenini sünniaastapäeva tähistamine peaks kõikides koolides kujunema tugevaks stiimuliks õpilaste ideelispoliitilise kasvatuse tõhustamisel.

Eelnevalt omandatud teadmiste baasil ärkavad vanemas koolieas intensiivsed vaimsed huvid. Nende rahuldamisele kaasa aitamine kujuneb klassijuhatajale suhteliselt nõudlikuks ülesandeks.

Nagu Eesti NSV koolides korraldatud uurimused näitavad, on üheks meeldivamaks harrastuseks, millega vanemate klasside õpilased tegelevad, kirjanduse lugemine. Tartu koolide 10.-11. klasside õpilased kulutavad kirjanduse lugemisele suurema osa vabast ajast. (A.Lepamaa, 1964). Rakvere ja Vaeküla internaatkoolide õpilastel oli kirjanduse lugemine spordi kõrval kõige tähtsamaks huvialaks (U.Jõesaar, 1968). 82% viimatimainitud koolide õpilastel olid oma isiklikud raamatukogud. Peale selle laenutatakse raamatuid kooli- ja linna raamatukogudest.

Kahjuks pole koolirasmaturukogude osatähtsus õpilaste klassi - välise lugemise juhtimisel veel küllaldane. Seda enam peavad klassijuhatajad osutama aktiivsust õpilaste suunamisel heade raamatute lugemisele. Sobivate teoste soovitamisel võiks kasutada seinalehe ja kooli raadiosõlme abi, tutvustades seal äsjailmunud teoseid. Klassijuhataja tunde tuleks kasutada selleks, et õpilasi õpetada raamatuid teadlikult lugema, neid konspekteerima ja tsitaate välja kirjutama. Ka seda võiks õpetada, kuidas pidada arvestust vajalike teoste kohta ning kuidas kasutada suuremate raamatukogude katalooge. Need oskused kuuluvad elus igähele ära. Nad on sissejuhatuseks tõsisemale teaduslikule tööle.

Ringidest eelistavad vanemate klasside õpilased kitsamaid, konkreetse temaatikaga erialaringe, nagu keemia, bioloogia, astronoomia, kodu uurimise, kirjanduse jms. ringid. Õpetajate juhendamisel tõuseb töö nendes ringides mõnikord tõsisele teaduslikule tasemele. Paljud selliste ringide aktivistid on silma paistnud vabariiklikel olümpiaadidel. Kirjandus- ja kunsti- ringides tuleks õpilasi suunata kunstilisele isetegevusele, mille tulemused peaksid kajastuma koolide seinalehtedes, käsikirjalistes ajakirjades ja trükitud almanahhides. Klassijuhatajad peaksid kaasa aitama, et töö ringides kujuneks sisutihedaks,

hästi planeerituks. Noori tuleb õpetada aega ratsionaalselt kasutama, hoiduma tühipalja "tegelemise", "aaskeldamise" eest, mis midagi ei anna ja kedagi ei rahulda.

Õpilaste esteetilise maitse arendamiseks ja huvi äratamiseks mitmesuguste kunstialade vastu tuleks komsomoliorganisatsioonil koos vanemate klasside juhatajatega organiseerida mitmesuguseid lektooriume, kus teoreetilised loengud vahelduksid kunstiteoste demonstreerimisega või ekskursioonidega kunstimuuseumi, kontsertidele, teatrietendustele. Mõeldav oleks, et ühel aastal teetseks koolis muusikalektoorium, teisel aastal teatri- ja kinokunsti lektoorium, kolmandal - kujutava kunsti lektoorium. Niisugusel juhul saaks kolme vanema klassi õpilased need kõik kaasa teha. Kunst on seevõrra tähtis kasvatusvahend, et klassijuhatajatelt võiks selle propageerimisel loota tunduvalt suuremat aktiivsust.

Klassijuhataja töö on vastutusrikas ja raske, eriti vanemates klassides, kus õpilaste nõudmised on suured. Selle tööga tuleb hästi toime ainult niisugune õpetaja, kes ise oma vaimses arengus seisma pole jäänud, kes kasvab koos oma noorte sõpradega. Kuid teiselt poolt on metoodilistel keskasutustel vaja osutada klassijuhatajatele hoopis tõhusamat abi, mitte üldsõnaliste juhendite ja nõuannetega, vaid konkreetse abimaterjaliga, kas või näit. lektooriumite ja klassijuhatajatundide sisustamiseks.

A. Elango  
TRÜ pedagoogika kat.dotsent